

Vĩnh Biệt Giáo Sư Phạm Hoàng Hộ

Tin Giáo sư Phạm Hoàng Hộ từ trần vào tối ngày 29-1-2017 tức là mừng hai Tết Đinh Dậu tại Montreal Canada, hưởng thọ 89 tuổi, đã làm cho mọi người bùi ngùi thương tiếc một nhà khoa học tài ba, lỗi lạc, một cây đại thụ của những công trình nghiên cứu về Thực vật học Việt Nam.

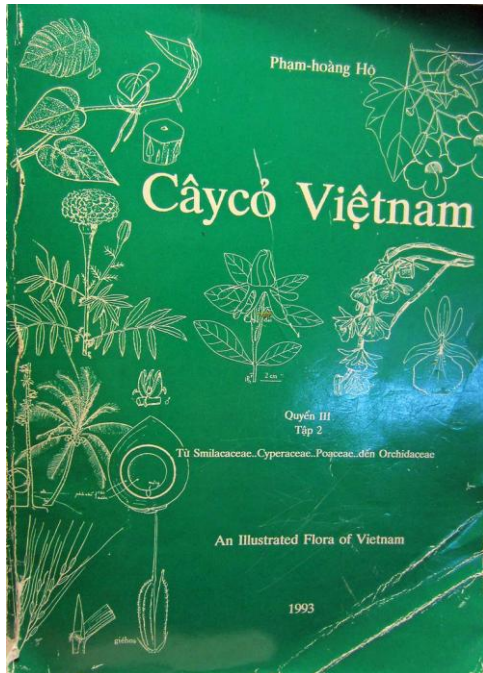
Ông sinh vào năm 1929 ở An Bình, Cần Thơ, sau đó du học tại Pháp và tốt nghiệp ở đại học Sorbonne vào cuối thập niên 1950. Về nước, ông được bổ nhiệm chức Giám đốc Viện Hải Dương học ở Nha Trang, và từ việc nghiên cứu về rong, tảo, ông đệ trình luận án tiến sĩ vào năm 1961.

Sau này, ông được bổ nhiệm làm khoa trưởng Đại học Sư Phạm Sài Gòn, nhưng ông từ chức để phản đối vụ kỳ thị Phật giáo của chính quyền Ngô Đình Diệm.

Ông giữ chức vụ Tổng trưởng Bộ Giáo Dục VNCH năm 1964 và chính là người đã sáng lập ra Viện Đại học Cần Thơ vào năm 1966. Năm 1970, ông từ chức Viện trưởng về Sài Gòn nhậm chức giáo sư thuộc Đại học Khoa học, và viết 2 bộ sách rất có giá trị đó là: *Cây Cỏ Miền Nam* và *Cây Cỏ Vị Thuốc ở Việt Nam*.

Sau năm 1975, vì ý thức hệ và vì mặc cảm sai lầm của kẻ chiến thắng nên ông không được tin dùng, tuy nhiên ông vẫn nghiên cứu thêm về cây cỏ thuộc miền Bắc với những điều kiện hạn chế khó khăn.

Năm 1984 ông sang Pháp, rồi từ Pháp sang Canada định cư và tại đây ông đã hoàn chỉnh và tái bản bộ **Cây Cỏ Việt Nam** gồm 3 cuốn, với khoảng 12,000 loài không kể đến các loài Rong, Rêu và Nấm. Đây là công trình nghiên cứu cây cỏ miền Nam và Việt Nam, có tầm cỡ khoa học lớn trong nước và trên thế giới.

Riêng cuốn thứ III, dày tới 1,200 trang, Giáo sư Phạm Hoàng Hộ có liệt kê tới 755 giống lan với 289 hình vẽ tuy sơ sài, nhưng cũng là khuôn vàng thước ngọc giúp cho chúng tôi trong việc khởi đầu công việc nghiên cứu cho mục "**Lan Rừng VN từ A-Z**", hiện nay lên đã tới gần 1,200 cây với hình ảnh thực sự cùng với tên khoa học cũng như tên Việt do chính ông đặt ra.

Tên Việt của những cây lan này mang những tên văn vẻ thanh cao, nho nhã như: Bulbophyllum = Cầu Diệp, Calanthe = Kiều Hoa, Coelogyne = Thanh Đạm, Ceratostylis = Giác Thu, Eria = Nĩ Lan, Habenaria = Hà Biện, Vandopsis = Huệ Đà v.v...

Trong khoảng thời gian từ 1960-1970, sách vở về hoa lan rất hiếm, nhất là hoa lan của Việt Nam, hơn nữa cuộc chiến tranh huynh đệ quá ư tàn khốc nên việc vào núi rừng nghiên cứu các cây cỏ tại thực địa thật là nguy hiểm đến tính mạng, nhưng giáo sư Phạm Hoàng Hộ đã tìm tòi nghiên cứu được như vậy thực là vô cùng quý báu.

Đề tri ân một nhà khoa học danh tiếng, dưới đây là một thí dụ về cây lan Giáng Hương *Aerides falcata* trong cuốn *Cây Cỏ Việt Nam* và trong mục "**Lan Rừng VN từ A-Z**" của trang hoalanvietnam.org:

10368 - *Aerides falcata* Lindl. Giáng hương, Giáng xuân.

Phong lan, thân dài, cao đến 15 cm. Lá mỏng, hẹp dài, dài 25-35 x 2,5-4 cm, đầu bất xứng. Pháthoá dài bằng lá, thông, mang hoa rộng vào 2,5-4 cm; cánh hoa trắng với một đốm tía ở đầu; môi có 2 thùy cạnh tím, hình lưỡi liềm, thùy giữa tía, to, chẻ hai, bia rìa mịn, móng dài 1 cm. Nang dài 4 cm.

Côngtum, Dăclăc, Đălat, Băolộc, Làngă, Săigòn, Kiêngiang.

Flowers white with purple tip on tepals midlobe purple at top.

Aerides falcata Lindl. & Paxton 1851

Đồng danh: *Aerides falcata* var. *maurandii* Guillaumin 1953

Ảnh: Nguyễn Ánh Xuân

Ảnh: Nguyễn Minh Đức

Ảnh: Nguyễn Thị Khuyên

Ảnh: Trần Ngọc Mạnh

Tên Việt: Giáng Xuân (Phạm Hoàng Hộ PHH), Giáng hương quế (Trần Hợp TH).

Mô tả: Phong lan, thân đơn, dài khoảng 50-70 phân, lá màu xanh đậm có sọc, mặt dưới hơi tím đỏ. Chùm hoa dài 30-50 cm, rủ xuống với khoảng 15-30 hoa to 2.5 đến 3 cm, có hương thơm, nở vào mùa Xuân-Hạ.

Nơi mọc: Sơn La, Kon Tum, Đắk Lắk, Lâm Đồng, Đà Lạt, Tây Ninh.

Sau biến cố 1975, tuy giáo sư Phạm Hoàng Hộ không được tự do nghiên cứu về thực vật học nữa, nhưng các tài liệu của ông đã được coi như là kim chỉ nam cho các môn đệ của ông và những thế hệ kế tiếp.

Trước nạn chặt cây lấy gỗ xuất cảng ào ạt, hay đốt rừng làm rẫy tàn phá thiên nhiên ông đã lên tiếng, xin hãy nghe những lời tâm huyết của ông:

“Kho tàng thực vật ấy chúng ta có phận sự bảo tồn, sự bảo tồn và phục hồi thiên nhiên ở nước ta rất là cấp bách. Nó có thể thực hiện vì mỗi người chúng ta dù lớn, dù nhỏ đều có thể góp phần vào việc bảo tồn ấy... Đóng góp lớn tôi vẫn cho là việc rất khó. Tôi quý các đóng góp nhỏ hằng ngày mà ai cũng làm được. Đóng góp những chuyện nhỏ hằng ngày cũng là hành động của một kẻ sĩ, kẻ sĩ vô danh. Kẻ sĩ vô danh cao quý không kém. Với những đóng góp nhỏ ấy, chắc chắn bạn sẽ không buồn lòng Tổ quốc và không then với non sông ...”

Ông mất đi, Việt Nam mất đi một thiên tài, mất đi một hiền hoa quý báu, một kẻ sĩ có lòng với cây cỏ của đất nước, một người rất đằm đạm và khiêm tốn khác thường mà tôi đã hân hạnh được hầu chuyện vào cuối năm 1951 khi tới thăm Hải Học Viện Cầu Đá, Nha Trang.

Xin cầu chúc linh hồn giáo sư **Phạm Hoàng Hộ** an nghỉ nơi vĩnh hằng và tên ông sẽ đời đời sống mãi cùng với **Cây Cỏ Việt Nam**.

Bùi Xuân Đáng